

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten suurelle valiokunnalle. Määräaika: 31.5.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- eurooppa- ja omistajaohjausministeri Tytti Tuppurainen, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Johanna Kentala-Lehtonen, valtioneuvoston kanslia
- EU-asioiden erityisavustaja Pilvi-Elina Kupias, valtioneuvoston kanslia
- erityisasiantuntija Sanna-Helena Fallenius, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Elina Warsta, maa- ja metsätalousministeriö
- Euroopan parlamentin jäsen Eero Heinäluoma, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Elsi Katainen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Ville Niinistö, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Petri Sarvamaa, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Nils Torvalds, Euroopan parlamentti
- tutkimuspäällikkö Matleena Kniivilä, Luonnonvarakeskus
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Kalatalouden Keskusliitto
- Metsäteollisuus ry
- Suomen Biokierto ja Biokaasu ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- WWF Suomi

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tavoitteena kestävä maatalous ja ruokajärjestelmä

Valtioneuvoston selonteko viitoittaa Suomen lähivuosien EU-politiikkaa, ja sen lähtökohtina ovat hallitusohjelman EU-poliittiset painopisteet. Selonteon mukaan Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että näiden kestävyiden eri ulottuvuuksien tulee olla myös EU:n päätöksenteossa tasapainossa.

Ruoantuotannon jatkuminen koko EU:n alueella on ollut Suomelle keskeinen tavoite koko EU-jäsenyyden ajan ja on sitä edelleen. Valiokunta toteaa, että koronakriisi on entisestään korostanut ruokaturvan merkitystä ja tarvetta tarkastella kriittisesti koko EU:n maataloussektorin ja ruoantuotantoketjun kriisinsietokykyä ja muutosjoustavuutta. Osana EU:n huoltovarmuusjärjestelmän kehittämistä Suomen on perusteltua huolehtia jatkossakin elintarvikehuoltovarmuudestaan, jonka yksi kulmakivi on vakaa ja hyvin toimiva kotimainen ruoantuotanto.

Maa- ja metsätalous ovat ratkaisevassa asemassa myös pyrittäessä saavuttamaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (Green deal) tavoitteet ja siten EU:n ilmasto-, energia- ja ympäristötavoitteet. Kuten selonteossa todetaan, ovat maa- ja metsätalous ainoat elinkeinot, jotka aktiivisesti sitovat hiiltä. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että löydetään erityisesti sellaisia toimia, jotka samanaikaisesti parantavat maatalouden ekologista ja taloudellista kestävyyttä. Esimerkiksi energiantuotannon ekologisten kestävyiden edistäminen tarjoaa samalla keinon maataloustuotannon taloudellisen kestävyiden parantamiseksi. Maatilayrittäjillä on mahdollisuus osallistua uusiutuvan energian tuotantoon ja edistää samalla energian alueellista huoltovarmuutta hajutetun tuotannon myötä. Myös EU:n kiertotaloutta koskevaan komission toimintasuunnitelmaan liittyvät biotalouden mahdollisuudet tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin.

Valiokunta toteaa, että kolmikantaneuvottelujen loppusuoralla oleva yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) uudistus luo raamit maatalouden harjoittamiselle Suomessa vuosina 2023—2027. YMP:n lähtökohtana on oltava viljelijöiden toimeentulo, minkä lisäksi monet Vihreän kehityksen ohjelman tavoitteet konkretisoituvat YMP:n kansallisen strategiasuunnitelman valmistelun yhteydessä. Maa- ja metsätalousvaliokunta on johdonmukaisesti korostanut YMP:n uudistuksesta antamissaan lausunnoissa myös tarvetta tukijärjestelmän yksinkertaistamiseen ja hallinnollisen taakan vähentämiseen (ks. MmVL 7/2021 vp, MmVL 22/2020 vp, MmVL 7/2019 ja MmVL 20/2018 vp — U 73/2018 vp).

EU:ssa ollaan vähitellen siirtymässä perinteisestä maataloustuotantoon ja markkinoihin keskittyvästä politiikasta kohti laajempaa ja kokonaisvaltaisempaa koko ketjun kattavaa ruokapolitiikkaa. Osana EU:n vihreän kehityksen ohjelmaa valmisteltu Pelloilta pöytään -strategia on osoitus tästä. EU:n ruokapolitiikassa tulee ottaa tasapainoisesti huomioon näkökulmat, jotka liittyvät niin ruoantuottajien tulotasoon kuin asemaan elintarvikeketjussa, ympäristö- ja ilmastokysymyksiin, ruoan turvallisuus- ja terveellisyysnäkökohtiin sekä eläinten hyvinvointiin. Kuluttajat haluavat entistä läpinäkyvämpää toimintaa ruokaketjussa ja kestäväällä tavalla tuotettua ruokaa lautaselleen. Valiokunta katsoo, että yhteiset EU-tasoiset elintarvikemerkinnät voivat edesauttaa kulutta-

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2021 vp

ja tekemään kestäviä kulutusvalintoja. Yhtenäiset elintarvikealan lainsäädäntövaatimukset EU-maissa ovat tärkeitä myös suomalaisten elintarvikeyritysten vientimahdollisuuksien kannalta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n maatalous- ja ruokapolitiikkaa koskevat päätökset perustuvat luotettavaan tietoihin eri jäsenmaiden lähtötasoista ja tieteelliseen arvioon päätettävien toimenpiteiden vaikutuksista mukaan lukien vaikutukset huoltovarmuuteen ja elintarvikeomavaraisuuteen. Maatalouden kielteisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi EU-tasolla asetettavien vaatimusten tulee ottaa huomioon jäsenmaiden erilainen lähtötaso ja erilaiset luonnonolosuhteet, ja vaatimusten tulee tiukentua eniten siellä, missä taso on nyt heikoin. Suomalainen maatalous on edelläkävijä muun muassa antibioottien ja torjunta-aineiden käytön alhaisen tason osalta. Lisäksi Suomessa suurin osa viljelijöistä osallistuu jo nyt ympäristökorvausjärjestelmään. Monien EU:n maataloutta ja eläinten hyvinvointia koskevien vaatimusten noudattamisessa on kuitenkin edelleen suuria eroja eri jäsenmaiden välillä.

Selonteossa mainitaan, että kalatalouden harjoittamista Itämerellä niin ekologisesti kuin kestävästi tulee edistää EU:ssa. Tätä tavoitetta palvelee EU:n yhteinen kalastuspolitiikka, jonka avulla varmistetaan, että EU:n kalastusala ja vesiviljelysektori toimivat kestävien periaatteiden mukaisesti eivätkä kalakantojen koko ja tuottavuus vaarannu pitkällä aikavälillä. Kestävyyden varmistaminen Itämerellä ja sisävesikalastuksessa on edellytyksenä myös kotimaisen kalan käytön lisäämiselle hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että selonteon mukaan Itämeren pelastaminen tulee nostaa EU:n kärkihankkeeksi. Itämeren suojelun kannalta keskeisessä asemassa ovat toimenpiteet maatalouden vesiensuojelun tehostamiseksi ja erityisesti lannan käytön vähentämiseksi ja lannan ravinteiden kierrättämiseksi. Näillä toimilla voidaan parhaimmillaan vähentää lannasta aiheutuvia ilmasto- ja vesistövaikutuksia ja samalla lisätä Suomen maatalouden kannattavuutta ja ravinneomavaraisuutta. Suomen tulee olla aktiivinen Itämeren koskevien toimien edistämässä ja kärkihankkeen sisältöön vaikuttamisessa.

Suomalainen metsäpolitiikka osana EU-politiikkaa

Luonnonvarojen taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö tarkoittaa selonteon mukaan elinkeinojen ja samalla myös biodiversiteetin turvaamista. Suomessa erityisesti metsillä on keskeinen merkitys kansantalouden kannalta ja useita rooleja niin luonnon monimuotoisuuden kuin virkistyskäytön kannalta. Valiokunta edellyttää, että metsäpolitiikka pidetään kansallisessa päätäntävallassa, ja näin aktiivisesti vaikutetaan EU:n metsiin vaikuttaviin politiikkoihin. Suomen tulee huolehtia kaikkien EU:n politiikkojen osalta, että kotimaan kestävä metsätalous ja biotalousinvestoinnit voivat jatkua.

Valiokunta toteaa, että EU:n tämänhetkinen metsiin kohdistuva politiikkaohjaus on voimakasta ja ohjaa metsien käyttöä osin eri suuntiin. EU:n instituutioiden metsäkeskustelu on jakautunutta, ja komission sekä Euroopan parlamentin välillä on suuria eroja tarkastelukulmassa. Metsien tulevan käytön suuntaan vaikuttavat muun muassa EU:n biodiversiteettistrategia, EU:n metsästrategia, EU:n biotalousstrategia, ilmastopolitiikka sekä kestävä rahoituksen taksonomia. Suomen tai suomalaisen metsäsektorin ei tule kantaa muiden maiden tai muiden sektoreiden päästövähennystaakkaa, ja siksi maankäyttösektorin hiilinielut ja varastot on tulevaisuudessa otettava todennukaisesti huomioon ilmastolaskelmissa, kuten selonteossa todetaan. Valiokunta korostaa, että metsäpolitiikkaan liittyvät taloudellisen käytön ja omistamisen, hiilensidonnan ja ilmastotoimien

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2021 vp

sekä monimuotoisuuden näkökulmat on kyettävä yhdistämään, jotta metsäpolitiikka on kokonaisuutena onnistunut.

Suomen metsäsektori on taloudellisesti erittäin merkittävä sekä kestävyiden ja ilmastosiirtymän kannalta keskeinen toimiala. Suomi on asettanut kunnianhimoisen tavoitteen saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä, ja myös suomalainen metsäteollisuus on laatimassaan ilmastotiekartassa sitoutunut tähän tavoitteeseen. Valiokunta toteaa, että Suomella on lisäksi mahdollisuuksia hyötyä EU:n puupohjaisten tuotteiden ja puurakentamisen edistämiseen tähtäävistä toimista. Kestävässä metsätaloudessa korostuu erityisesti toiminnan pitkäjänteisyys ja ennakoitavuus, jotta metsien taloudellinen elinkelpoisuus ja monimuotoisuus voidaan varmistaa. Tällöin metsät voivat edistää merkittävästi EU:n monien tavoitteiden saavuttamista, mukaan lukien edellä jo mainittu Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja siirtyminen kiertotalouteen.

Valiokunta toteaa, että Suomessa merkittävä erityispiirre metsäsektorilla on metsänomistajajärjestelmä, jossa perhemetsänomistajilla on huomattava asema puun tarjonnan kannalta. Poliittikatoimien valmistelussa onkin otettava huomioon myös metsänomistajien tarpeet, tavoitteet ja oikeudenmukainen kohtelu. Metsänomistajien monipuoliset tavoitteet ovat Suomessa myös mahdollisuus metsien kestävästi hyödyntämisen ja esimerkiksi hiilensidonnan kannalta. Valiokunta korostaa, että Suomessa vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjelmat metsien suojelussa ja metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä ovat lisänneet myönteistä suhtautumista ja suojelun kehitystä. EU:n metsästrategialla tulee olla keskeinen merkitys metsiin liittyvien näkökulmien yhteensovittamisessa.

Vaikuttaminen EU:ssa ja maailmanlaajuisesti

Selonteon mukaan Suomi haluaa kehittää Euroopan unionista entistä vaikuttavamman globaalim toimijan. EU:lla tulee olla vahva rooli monenvälisen kauppajärjestelmän säilyttämisessä ja vahvistamisessa sekä avoimen ja oikeudenmukaisen kaupan puolustamisessa. Erityisesti EU:n maatalous on monelta osin riippuvainen siitä, millaisia muutoksia tapahtuu globaalisti maataloustuotteiden tarjonnassa ja kysynnässä. Myös luonnonvarojen käyttöön lisääntyvässä määrin vaikuttavan ilmastonmuutoksen samoin kuin luontokadon torjunta edellyttävät laaja-alaisia kauppapoliittisia toimia Pariisin ilmastopöytäkirjan ja YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että riittävän varhainen ennakkovaikuttaminen on ensisijaisen tärkeää Suomen EU-tavoitteiden edistämiseksi ja vaikuttamisen tule olla aktiivista jo ennen komission aloitteiden tai säädösehdotusten julkaisemista. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että vireillä olevista EU-asioista käydään kansallisesti laajaa keskustelua ja näkökantoja sovitaan yhteen paitsi valtioneuvoston piirissä myös esimerkiksi eri toimiala- ja kansalaisjärjestöjen kesken. Riittävä kansallisella vaikutusarvioinnilla on suuri merkitys Suomen EU-kantojen muodostettaessa ja pyrittäessä vaikuttamaan säädösehdotusten valmisteluun EU:n tasolla. Maa- ja metsätalousvaliokunta on huolissaan siitä, että esimerkiksi Euroopan komissiossa ja parlamentissa ymmärrys suomalaisesta metsätoimialasta ja turvekysymyksistä on edelleen puutteellista. Suomen on maa- ja metsätalouteen liittyvissä kysymyksissä kyettävä tarjoamaan EU:n päätöksentekijöille rakentavia avauksia sekä haettava yhteistyökumppaneita laajasti.

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2021 vp

Valiokunta toteaa lopuksi, että myös EU:ssa päätöksenteon tulee nojautua vahvaan tutkimukseen perustuvaan tietopohjaan. Tutkimuksella on keskeinen rooli ennakoinnissa, vaihtoehtojen tuottamisessa ja politiikkakeinojen vaikutusten arvioinnissa niin metsien käytön, ruokajärjestelmän murroksen kuin kiertotaloudenkin kohdalla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Juha Pylväs kesk
varjäsen Atte Harjanne vihr (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2021 vp
Eriävä mielipide /ps, kd

Eriävä mielipide

Perustelut

Valtioneuvoston selonteossa käsitellään pääasiassa Euroopan integraation hyötyjä, mutta myös haasteita. Samaten selonteossa sekä esitetään Suomen EU-politiikan peruslinja toimintasektoreittain että tuodaan esiin muutoinkin maamme tavoitteet niin talous- ja rahaliiton, kilpailukyyn, kasvun kuin energia- ja ilmastopolitiikan (ml. teollisuuspolitiikka) osalta. Suomen nykyisellä vihervasemmistohallituksella on pitkälti samat EU-politiikan tavoitteet kuin komissiollakin. Kuten tunnettua, Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. Ajoittain Suomen hallitus ajaa jopa kireämpää ja kunnianhimoisempaa linjaa kuin unioni itse. Näin on esimerkiksi hiilineutraalisuustavoitteen suhteen. On kuitenkin syytä muistaa, että kaiken tämän taakse kätkeytyy suuria kokonaisuuksia sekä syvempi EU:n kehittäminen liittovaltion suuntaan. Tätä kehitystä me allekirjoittajat sekä Perussuomalaisten valiokuntaryhmästä että Kristillisdemokraattien valiokuntaryhmästä emme voi hyväksyä missään olosuhteissa.

Pidämme lähtökohtaisesti hyvänä käytäntönä sitä, että pyritään luomaan uusia käytäntöjä puhtaamman ja turvallisemman ympäristön puolesta. Tätä ei kuitenkaan pidä tehdä hinnalla millä hyvänsä eikä etenkään Suomen kansan eikä perusteollisuutemme tai maataloutemme kustannuksella. Nyt istuva hallitus on pelastanut EU:n elvytyspaketin kautta suomalaisten veronmaksajien rahoilla ulkomaalaisia pankkeja. Mielestämme hallitus on toiminut täten epäisänmaallisesti ja haitallisesti olemalla mukana EU:n elvytyspaketissa.

Valiokuntaryhminä kiinnitämme erityistä huomiota myös siihen tosiasiaan, että liian kunnianhimoiset päästövähennystavoitteet heikentävät maamme sekä koko alueen kilpailukykyä muihin maihin verrattuna. Näin on jo käynyt — ja näin käy yhä lisää pitkässä juoksussa — jos nyt meillä olevalla hallituksen polulla jatketaan. Oivallisena huonona esimerkkinä tästä näkyy juuri hiilineutraalisuustavoite ja sen vieminen voimallisesti eteenpäin. Näillä päätöksillä on ollut voimakkaasti heikentävä vaikutus niin maamme työllisyydelle kuin teollisuudelle sekä sen kilpailukyvyille.

Muutoinkin ”ympäristönsuojelun nimissä” tehdyt hankkeet tulee puntaroida hyvin huolellisesti. Olemme suhtautuneet sekä hyvin järkipäisesti että tapauskohtaisesti erilaisiin Itämeri-projekteihin. Me allekirjoittajat olemme kuitenkin varsin huolissamme siitä, että Suomi kantaisi jälleen kerran isoimman vastuun sektorilla. On tärkeää, että esimerkiksi Puola ja Venäjä kantaisivat ”oman kortensa kekoon”, kun puhutaan ympäristönsuojelusta Itämeren ympärillä. Mielestämme muutoinkin yhteistyön lisääminen parantaisi tilannetta huomattavasti. Huonoimmassa tapauksessa Suomi joutuu taas kerran unionin jäsenmaana kantamaan suhteettoman suuria taakkoja ja vastuita verrattuna muihin jäsen- ja lähimaihin.

Samanlainen tilanne nousee esiin puhuttaessa maankäytöstä ja siihen liittyvistä hiilinieluista. Allekirjoittajina katsomme, että Suomen tulee jatkossa huomioida, jotta tulevaisuudessa maankäyttösektorin hiilinielut ja varastot otetaan todenmukaisesti huomioon ilmastolaskelmissa. Täten ei tule luoda tilannetta, jossa jokin maa voi hyötyä Suomen metsänieluista ja jättää niiden avulla päästövähennyksiä tekemättä. Samaten puurakentaminen voi osaltaan toimia ratkaisuna sekä ra-

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2021 vp

kentämisen elinkaari päästöjen vähentämiseen että pitkäaikaisen hiilinielun lisäämiseen myös rakennetussa ympäristössä. Tässä edunvalvonnassa tulee kuitenkin olla jatkossa entistä aktiivisempi.

Lopuksi haluamme nostaa muutaman näkökulman esiin liittyen sekä maamme maatalouden kehittämiseen että unionin yhteiseen maatalouspolitiikkaan. Se, että jatkossakin voidaan harjoittaa maataloutta maassamme, on äärimmäisen tärkeää. Ensinnäkin tässä tulee erityisesti huomioida se, ettei turvepeltojen viljelyä rajoiteta maassamme nyt eikä tulevaisuudessa, sillä ao. peltojen viljely ja niiden käyttö on jatkuvasti vaaravyöhykkeellä. Me allekirjoittajat emme nimittäin hyväksy ilmastopolitiikan varjolla tehtyä maataloutemme alasajoa. Toisaalta katsomme myös, että uuteen unionin yhteiseen maatalouspolitiikkapakettiin (YMP) ja sen rahoituskauten liittyä jälleen kerran liian paljon ns. ”vihervaateita” viljelijöille, jolloin heidän toimeentulonsa vaarantuu pahoin entisestään.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävissä mielipiteessä esitetyt näkökohdat.

Helsinki 27.5.2021

Ritva Elomaa ps
Mikko Lundén ps
Jenna Simula ps
Peter Östman kd